

KS. DARIUSZ KWIATKOWSKI*

POZNAŃ

Artur Noworyta, *Eucharystyczna świadomość młodzieży*, Kraków, Wydawnictwo Plantan, 2015, s. 364.

DOI: <http://dx.doi.org/10.12775/TiCz.2015.044>

Recenzowana monografia jest opublikowaną dysertacją doktorską napisaną przez ks. Artura Noworytę w Katedrze Historii i Liturgii na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim Jana Pawła II. Została ona ubogacona o słowo wstępne Metropolity Krakowskiego – ks. kardynała Stanisława Dziwisza oraz przedmowę promotora rozprawy – ks. dr. hab. prof. KUL Waldemara Pałęckiego.

Postulaty dotyczące świadomego, pełnego i czynnego uczestnictwa we Mszy św. Wiernych, po upływie ponad pięćdziesięciu lat od uchwalenia konstytucji o liturgii świętej *Sacrosanctum Concilium*, wydają się być wciąż aktualne, gdyż nawet pobieżna obserwacja pokazuje, że nie są one w pełni realizowane. Stąd należy podkreślić aktualność badań przeprowadzonych przez ks. Artura Noworytę.

Jako cel swoich badań Autor postawił sobie ukazanie stanu świadomości teologicznych treści obecnych w Eucharystii i zaangażowania w uczestnictwo we Mszy św. młodzieży maturalnej miasta Sucha Be-

* Ks. prof. UAM dr hab. Dariusz Kwiatkowski jest kapłanem diecezji kaliskiej. Obecnie pracuje w WSD w Kaliszu i jest adiunktem Wydziału Teologicznego UAM w Poznaniu. Jest członkiem Rady Naukowej Czasopisma „Teologia i Człowiek”.

skidzka. Pośród kwestii szczegółowych ks. Artur Noworyta badał również rozumienie i przyjmowanie przez młodzież struktury Eucharystii, znaków, symboli, ponadto samego modelu sprawowania ofiary mszalnej. Jednak najważniejszy postawiony problem badawczy miał odpowiedzieć na pytanie o asymilację przez badaną młodzież treści i form odnowionej po soborze liturgii mszalnej. Ważnym aspektem, jak też celem badań było również określenie czynników, które w sposób zróżnicowany kształtują recepcję nauki głoszonej podczas Eucharystii przez młode pokolenie. Odpowiedzi na te pytania bardzo pomagają ustalić właściwy kierunek przyjętej ewangelizacji i posługi katechetycznej.

Dążąc do osiągnięcia zamierzonego celu, a więc podania odpowiedzi na powyższe pytania, posłużono się schematem paradygmatu pastoralno-liturgicznego. Na podstawie, zgromadzonego w postaci kwestionariusza ankiety, materiału dokonano analizy świadomości młodzieży odnośnie teologii Mszy św., jej struktury, celebracji, zaangażowania wiernych.

Zasadnicza część książki ks. Artura Noworyty składa się z wykazu skrótów, bibliografii, wstępu, czterech rozdziałów podzielonych na paragrafy i zakończenia. Rozdziały oraz zamieszczone w nich paragrafy są ułożone w sposób logiczny, wynikający, ponadto zasadniczo proporcjonalny.

W pierwszym rozdziale Autor omawia w szczegółowy sposób metodę pracy badawczej. W rozdziale tym przedstawia również sposób realizacji badań wśród maturzystów Suchoj Beskidzkiej oraz charakterystykę demograficzno-społeczną badanej populacji. Objęła ona analizę struktury respondentów według płci, miejsca zamieszkania, środowiska pochodzenia społecznego. W ostatnim paragrafie ukazuje kwestię relacji ankietowanych osób do wiary i praktyk religijnych, ale i przynależności do małych grup religijnych.

Młodzież, którą objęto badaniami ankietowymi, stanowi reprezentatywną grupę maturzystów miasta Sucha Beskidzka. Ks. Noworyta poddał badaniom ankietowym młodzież z trzech suskich szkół średnich, uzyskując materiał badawczy od 420 uczniów. Grupę stanowili maturzyści jednego liceum, a także dwóch techników. Kwestionariusz ankiety zawierał 89 pytań, opracowanych przez śp. ks. prof. Jerzego Kopia. W większości były to pytania o charakterze zamkniętym lub otwartym, a problematyka dotyczyła głównie teologii Mszy św., jej pojęcia i struktury, częstotliwości uczestnictwa w niedzielnej Mszy św., zaangażowania wiernych, a także

obrzędów jej sprawowania. Badania przeprowadzono w dziewiętnastu grupach maturalnych. Podstawową metodą w wykonywanych badaniach był sondaż diagnostyczny. Za jego pomocą został zbadany poziom formacji eucharystycznej młodzieży. Następnie, po uporządkowaniu wyników wraz z próbą ich zrozumienia, jak też interpretacji, Autor określa konkretne dyrektywy działania na przyszłość. Ponieważ na kształt życia religijnego wywiera wpływ formacja duchowa dokonująca się w małych grupach religijnych i na katechezie, dlatego słusznie ks. Noworyta nie pominął tych kwestii w prowadzonych badaniach.

W drugim rozdziale książki, na podstawie przeprowadzonych badań został przedstawiony stosunek młodzieży do obowiązku uczestnictwa w niedzielnej liturgii mszalnej. Szczegółowej analizie poddano problem częstotliwości uczestnictwa w niedzielnej Eucharystii, a także motywacji uczęszczania, bądź też powody opuszczania Mszy św. Ponieważ uczestnictwo w niej jest uwarunkowane czynnikami natury osobistej, społecznej, a także dotyczy przestrzegania norm życia Kościoła, najpierw uwzględniona została ocena niedzielnego obowiązku, następnie częstotliwość udziału, a także motywy i powody uczestnictwa bądź zaniedbania tego przykazania. Z przeprowadzonych badań wynika, że stosunkowo duża grupa ankietowanej młodzieży właściwie rozumie obowiązek udziału w niedzielnej Mszy św. Określenia badanych odnośnie Eucharystii są bardzo zróżnicowane, ale pokazują przede wszystkim, że udział we Mszy św. wynika z zachowania nakazu prawa Bożego i kościelnego oraz stanowi pamiętkę ostatniej wieczerzy, wspomnienia śmierci Chrystusa i Jego zmartwychwstania. Głównym czynnikiem kształtującym potrzebę udziału w Najświętszej Ofierze jest tradycja, wychowanie, zwyczaj. W sferze motywacji uwzględniona została również wewnętrzna potrzeba religijna połączona z obowiązkiem wynikającym z wiary, jak też sumienia. Młodzież najchętniej uczestniczy we Mszy św. we własnym kościele parafialnym sprawowanej dla ogółu wiernych. Świadczy to o mocnej więzi młodych ludzi z własną wspólnotą parafialną. Według opinii maturzystów, głównym powodem opuszczania Mszy św. niedzielnej przez niektórych młodych ludzi jest lenistwo, następnie brak poczucia wewnętrznej potrzeby oraz niewłaściwe postępowanie duchowieństwa.

W trzecim rozdziale monografii ks. Noworyta omawia przeprowadzoną ankietę pod kątem świadomości i wiedzy badanych o Mszy św.,

jej zewnętrznych sposobów udziału, wewnętrznych postaw świadomego uczestnictwa w świetle nauki Kościoła oraz znaczenia Eucharystii dla rozwoju życia duchowego, jak również formacji chrześcijańskiej. Przeprowadzone badania pokazały, że znaczny odsetek badanych pozostaje przy obiegowych, bądź wyniesionych z domu opiniach o istocie Mszy św. Część odpowiedzi wskazuje na znajomość nauki soborowej o Mszy św. Postawione pytanie o osobistą świadomość istoty Mszy św. ukazało, iż młodzież żeńska i męska w odmienny sposób uwrażliwiona jest na tajemnicę sacrum. Ponad połowa badanych potwierdziła obecność Chrystusa we Mszy św. pod postaciami eucharystycznymi. W niewielkim stopniu został natomiast uwzględniony wymiar słowa Bożego. Co trzecia osoba uważa, że udział we Mszy św. powinien być aktem świadomym, czynnym, pobożnym. Taka sama liczba respondentów wskazuje na uczestnictwo w liturgii mszalnej jako akt czynny, duchowy. Połowa ankietowanych uznaje konieczność uczestnictwa we Mszy św. oraz jej wpływ na rozwój duchowy, a także formację chrześcijańską.

Czwarty rozdział monografii ks. Noworyty ukazuje formy sprawowania Mszy św. wskazujące na aktywny udział młodzieży. Pytania ankietowe dotyczyły tu dialogicznej formy Eucharystii, posług liturgicznych spełnianych przez respondentów. Autor przedstawił także problem znaczenia form obrzędowych, oprawy estetycznej dla aktywnego uczestnictwa oraz znaczenia postaw, gestów, znaków i symboli dla kształtowania świadomego udziału w Najświętszej Ofierze. Doktorant słusznie zauważył, że formy sprawowania Mszy św. aktywizują udział młodzieży. Młodzi pragną, aby homilie czy kazania dotyczyły ich problemów. Można zauważyć, iż śpiew dla części młodego pokolenia nie jest tylko zwykłym dodatkiem czy elementem dekoracyjnym, lecz sposobem uczestnictwa w liturgii, ale stanowi samą liturgię. Ankietowani, w tym większość mężczyzn, najczęściej nie akceptują Mszy św. z długim kazaniem. Badania pokazały, że u maturzystów można zauważyć przeciętną świadomość odnośnie funkcji, posług liturgicznych podczas sprawowanej Eucharystii. Wpływ form obrzędowych, oprawy estetycznej na aktywne uczestnictwo młodzieży w liturgii jest dość znaczne. Widoczny jest pozytywne oddziaływanie muzyki i śpiewu kościelnego na uczestnictwo w liturgii mszalnej młodego pokolenia. Na pełny udział we Mszy św. korzystnie wpływa architektura, estetyka wyposażenia kościoła, dlatego badana młodzież jest za tym, aby

w świątyni była podkreślona koordynacja ołtarza jako znaku Chrystusa, ambony jako miejsca głoszenia słowa Bożego, chrzcielnicy jako znaku sakramentu chrztu. Młodzi ludzie pragną przeżywać liturgię jako działanie mniej o charakterze rytualnym, a bardziej wspólnotowym.

W ostatnim rozdziale swojej monografii ks. Noworyta zwraca uwagę na kształtowanie postawy nawrócenia i poczucia braterstwa z innymi, rolę liturgii słowa w formacji dojrzałego chrześcijanina, nieodzowność formacji postawy ofiarniczej. Poza tym przedstawia zagadnienia dotyczące znaczenia częstej Komunii św. jako znaku pogłębionego uczestnictwa w wydarzeniu zbawczym oraz wezwania do misyjnej odpowiedzialności za zbawienie świata. W końcu, wykorzystując szczegółowe analizy, jak też wnioski poszczególnych części pracy, podejmuje próbę zarysowania postulatów pastoralnych dla eucharystycznego duszpasterstwa młodego pokolenia Polaków

Monografia ks. Artura Noworyty przedstawia percepcję przez młodzież struktury Eucharystii, obecnych znaków i symboli, a przede wszystkim podkreśla, na ile w życiu oraz świadomości młodzieży dokonała się interioryzacja treści, form odnowionych po soborze liturgii mszalnej. Określono także czynniki, które wpływają na recepcję nauki płynącej z Eucharystii przez młode pokolenie. Należy podkreślić, że cel badań przedstawiony we wstępie został zrealizowany całkowicie i z wielką starannością wytrawnego badacza. Zgromadzony przez Autora materiał empiryczny pozwolił na dokonanie analizy, a następnie oceny badanych problemów, ułatwił wyciągnięcie wniosków o charakterze pastoralnym, co jest bardzo cenne w wydanej pozycji.

Badania ankietowe ujawniły wiele elementów pozytywnych, budzących nadzieję i optymizm, dających podstawy do stwierdzenia, że Eucharystia rzeczywiście stała się dla młodych źródłem, a wręcz szczytem ich życia, a także doświadczeniem aktualizującej się poprzez nią łaski zbawienia. Należy jednak widzieć także pewne negatywne aspekty dotyczące uczestnictwa we Mszy św. i jej świadomego przeżywania, które pokazały badania ankietowe. Do elementów pozytywnych, optymistycznych trzeba zaliczyć: właściwe rozumienie obowiązku udziału we Mszy św., w miarę dobrą znajomość soborowej nauki dotyczącej Eucharystii, świadomość młodzieży, że udział we Mszy św. wpływa na rozwój duchowy, formację chrześcijańską i życie osobiste, docenianie roli śpiewu, muzyki, widzenie

zróznicowanych posług liturgicznych, rozumienie znaków oraz gestów liturgicznych, przystępowanie do Komunii św.

Do negatywnych zjawisk należy zaliczyć: brak świadomości u pewnej grupy respondentów, która nie uważa świadomego, dobrowolnego opuszczenia Mszy św. niedzielnej i w święta za grzech śmiertelny, problemy z określeniem podstawowej struktury Mszy św., brak umiejętności rozróżnienia pomiędzy gestem a postawą, twierdzenie, że Msza św. jest niekonieczna, niepotrzebna w procesie formacji chrześcijańskiej, nieumiejętność zobaczenia korzyści wypływających z uczestnictwa we Mszy św., przeciętna świadomość funkcji, posług liturgicznych spełnianych podczas Mszy św., krytyka homilii i kazań (zarówno treść, jak też forma).

Widząc pozytywne, ale też negatywne aspekty stanu świadomości teologicznych treści obecnych w Eucharystii i zaangażowania w uczestnictwo we Mszy św. młodzieży maturalnej miasta Sucha Beskidzka, Autor monografii wskazuje pewne postulaty natury praktycznej. Zwraca uwagę na konieczność zastanowienia się nad formą przepowiadania, ale również nauczania słowa Bożego w czasie Mszy św. Postuluje, że należałoby wypracować takie formy katechezy parafialnej, które intensywniej wiązałyby młode pokolenie z Kościołem. Do postulatów pastoralnych należy włączyć także wezwanie do ustalenia kierunków wychowania młodzieży w zakresie formacji eucharystycznej z naciskiem na czynne uczestnictwo w Ofierze Chrystusa. W tym kontekście w nauczaniu należy podkreślać fakt obecności Chrystusa w Eucharystii i konieczności nawiązania interpersonalnych relacji z Panem na płaszczyźnie wiary. Bez żywej wiary oraz pogłębionego kultu dla Najświętszego Sakramentu istnieje niebezpieczeństwo obecności w świadomości wiernych przekonania, iż Komunia św. jest tylko symbolem wspólnoty. Należy też podkreślić wymiar obecności Chrystusa nie tylko pod Postaciami eucharystycznymi, ale również w słowie Bożym, we wspólnocie Kościoła czy w osobie przewodniczącego liturgii. Kolejnym postulatem jest to, ażeby ukazywać całe bogactwo misterium Eucharystii, a więc jego aspekt paschalny, trynitarny, eklezjalny, eschatologiczny, zwracając uwagę na organiczny związek Komunii św. i adoracji z Ofiarą Chrystusa. Do ważnych wniosków należy zaliczyć wezwanie do coraz bardziej odważnego i czynnego zaangażowania świeckich w posługi liturgiczne. W końcu, trzeba wrócić do mistagogii eucharystycznej, która będzie uwzględniać współczesne uwarunkowani społeczne oraz kulturowe.

Monografia ks. Noworyty generalnie spełnia wszystkie kryteria pracy naukowej. Do pozytywnych aspektów strony formalnej książki należy zaliczyć: precyzyjny, naukowy język – jednocześnie bardzo przystępny, ale pisany piękną polszczyzną, poprawne, konsekwentne, bogate treściowo przypisy; poprawnie sporządzona bardzo bogata bibliografia, choć mogą się budzić pewne wątpliwości dotyczące doboru pozycji umieszczonych w literaturze przedmiotu i literaturze pomocniczej. Należy zauważyć również bardzo dobre podsumowania poszczególnych rozdziałów oraz staranną, estetyczną stronę graficzną książki, podkreślając różnorodność tabel, wykresów.

Monografia ks. Artura Noworyty stanowi bardzo cenny przyczynek do refleksji teologicznej, liturgicznej i pastoralnej. Przeprowadzone badania, jak również ich wnikliwa ocena mogą przyczynić się najpierw do właściwego odczytania rzeczywistej sytuacji pastoralnej dotyczącej ludzi młodych, ich rozumienia oraz uczestnictwa w Eucharystii, a następnie do wyciągnięcia wniosków, podjęcia skutecznych działań duszpasterskich. Należy się cieszyć, że dysertacja została opublikowana w formie książkowej, gdyż może stanowić cenną pomoc dla odpowiedzialnych za duszpasterstwo młodzieży w Kościele polskim, kapłanów, katechetów, a także rodziców

